

Tal av Jan Björklund vid minneshögtid över Förintelsen i Stockholms synagoga den 27 januari 2008

Överlevande från Förintelsen,
Mr Ambassador,
Mina damer och herrar,

Är människan god eller är människan ond?

Jag minns hur jag själv kom att fundera över denna fråga, djupare än vid något annat tillfälle, när jag hade besökt staden Weimar. Min blivande fru och jag var där på genomresa i början av 90-talet.

När man står på det lilla torget i Weimar ser man en av den europeiska kulturhistoriens mest intressanta platser. Här verkade Goethe, Schiller och Lizst.

När man höjer blicken bort mot horisonten, bort mot kullarna, skönjer man platsen för krematoriet i Buchenwald.

På en och samma plats – Europas ljusaste och mörkaste minnen.

- -

Förintelsen hade inte varit möjlig om det inte vore för den antisemitism som frodats i Europa under två årtusenden. Antisemitismen växte fram under antiken, förvärrades under medeltiden och den banade väg för den totala katastrofen i och med Förintelsen.

Men antisemitismen försvann inte när portarna till Auschwitz öppnades. Istället finns hatet kvar i dag. Det uttrycks ofta på ett annat sätt, med andra ord och avsändare. Men kärnan är densamma.

Kampen mot antisemitism är ett av de viktigaste uppdragen vi kan ta på oss. Får jag därför gratulera Svenska Kommittén mot Antisemitism för det erkännande och det pris på 100000 kronor som kommittén i dagarna fått av föreningen "Artister mot nazister".

Det var Svenska Kommittén mot Antisemitism som ledde kampen mot radiostationen "Radio Islam". Tiotusentals svenskar fick upp ögonen för faran i sådan hatpropaganda, när Radio Islam till slut fälldes för hets mot folkgrupp.

Detta var ett genombrott för den moderna kampen mot nynazismen och mot förnekandet av Förintelsen. Den framgången hade inte varit möjlig utan stöd från de judiska organisationerna i Sverige. Jag vill tacka Sveriges judar för den stora insats som ni fortsätter att göra för att skydda oss alla mot antisemitismens försök att förstöra avgörande demokratiska värden.

De som här inne ännu inte är medlemmar i Svenska Kommittén mot Antisemitism vill jag uppmana att bli det. Min egen medlemsavgift för 2008 betalas in kommande vecka.

"Det börjar alltid med judarna, men det slutar aldrig med judarna. Det slutar alltid med demokratins försvagning eller undergång". De orden av min företrädare, Per Ahlmark, har uttalats i den här synagogan, och jag lovar er att göra dem till mina egna.

- -

Hur hade världen sett ut utan Förenta Staterna?

USA räddade demokratin och Europa tre gånger; i första världskriget, i andra världskriget och under det kalla kriget. Utan USA hade även Sverige sannolikt antingen blivit ett nazistiskt protektorat eller en delrepublik i Sovjetunionen. Utan USA hade staten Israel aldrig grundats. Och hade staten ändå grundats, så utan USA hade Israel inte överlevt.

Även vi som är amerikavänner är naturligtvis kritiska till företeelser i USA. Dödsstraffet är inhumant. Bushadministrationens oengagerade inställning i klimatfrågan irriterar oss. Fångarna i Guantanamo måste ställas inför rätta.

Ändå måste man sätta in kritiken i ett sammanhang; dessa invändningar vi har förtar inte storheten med USA:s insatser; utan Förenta Staterna skulle demokratin idag inte existera på jordklotet.

Den intellektuella kulturvänstern har USA som sitt hatobjekt. De står inte ut med att demokratin har gått segrande ur 1900-talet. De får kväljningar av vänskapen mellan USA och Israel. De tiger när islamistiska extremister begår sina övergrepp, men skriker högt när västvärlden förvarar demokrati och humanism.

Nu kräver man att Sverige och väst ska lämna Afghanistan. Med den politiken skulle Mulla Omar och Usama bin Ladin återigen ta över i Afghanistan. Detta plågade land skulle omedelbart kastas tillbaka in i den mörkaste medeltiden, där kvinnor stenas och oliktankande torteras. Landet skulle återigen bli ett träningsläger för islamistiska terrorgrupper. Enda kritiska citatet om talibaner som jag har hittat från dem är att svenska män är som talibaner, men udden i det uttalandet var riktat mot de svenska männen.

- -

FN har en särskild kommission för mänskliga rättigheter, som numera heter Human rights council. Den skapades ursprungligen som en reaktion mot 40-talets dödade, mot Förintelsen; "Aldrig mer!" Kommitténs huvudsyfte är att granska övergrepp mot mänskliga rättigheter.

När kommittén nyligen skulle väljas ansåg majoriteten av FN:s medlemsländer att USA inte längre platsade i kommittén för mänskliga rättigheter. Invalda i kommittén är numera däremot bland annat Kina, Kuba, Saudiarabien, Egypten och Pakistan.

För några år sedan utsåg FN den libyska regeringens representant till ordförande i FN:s kommitté för mänskliga rättigheter. Najat Al-Hijajji, utsedd av överste Khadaffi, var den som skulle vara garanten i världen för mänskliga fri- och rättigheter.

För mig är det värsta att detta har skett med många västliga demokratier på åskådarplats.

Vad är alltså FN:s budskap till förtryckta människor i världen;

-Om du känner dig kränkt för att du är politiskt oliktankande; skicka ett brev och klaga till regeringen i Peking, som sitter i FN-kommittén,

-Om du känner dig kränkt för att du är kvinna, klaga hos regeringen i Saudiarabien. De sitter i kommittén.

- Om du är jude och utsatt för antisemitism – klaga hos Khadaffi.

Allvarligt talat. Jag är för Förenta Nationerna. Vi behöver en internationell samarbetsorganisation med legitimitet och pondus. Men det är dags för demokratierna att gaska upp sig. FN:s deklaration för mänskliga rättigheter är ett av de viktigaste dokument som mänskligheten skrivit.

Det är att dags att ställa kravet att Deklarationen för mänskliga rättigheter ska tas på allvar!

- -

Vi ser med stor oro på vad som händer i Iran. Avrättningar är öppna, människor hängs inför folkmassor för att statuera exempel och markera för iranierna att de inte ska våga ifrågasätta makten. Kvinnor tvingas att bära slöja och reglerna upprätthålls genom en beväpnad moralpolis.

Men Irans nuvarande ledning skapar också en oro i hela Mellanösternregionen och inte minst hos Israel. De senaste åren har det inte gått en vecka utan att någon högt uppsatt iransk ledare, ofta presidenten Mahmoud Ahmadinejad, har uttalat hot mot statens Israels rätt att existera.

Iran är nu mycket ivriga på att bygga kärnkraftverk. Jag har inget emot kärnkraft som sådan. Men frågan måste ändå ställas, varför är Iran, ett av världens mest oljerika länder, så ivriga på att få bygga kärnkraftverk?

Om Iran i framtiden blir en kärnvapenmakt är det ett allvarligt hot mot freden i mellanöstern och mot världsfreden. Ingen behöver tveka mot vilket land de första iranska missilerna kommer att riktas in. Att förhindra att Iran blir en kärnvapenmakt är en av världssamfundets viktigare uppgifter.

Den iranske presidentens förnekande av Förintelsen är speciellt. Vi talar här om en president för ett land med 70 miljoner invånare som exploaterar en antisemitism som redan är stark i regionen. Iran har arrangerat en global konferens där världens främsta förnekare av Förintelsen bjöds in. Även en person från Sverige deltog, en lärare på en skola i Stockholm. Som utbildningsminister vill jag tydligt markera att detta inte är acceptabelt. Jag kan nu konstatera att läraren undervisar inte längre.

Nazisterna tog ifrån sex miljoner judar deras liv. Nu vill förnekarna ta ifrån dem deras död. Det skall inte få lyckas!

- -

Det finns idag en mycket bred insikt i Israel, men också bland de vanliga palestinierna, att en varaktig fred bara kan skapas i en tvåstatslösning. En palestinsk stat måste få skapas vid sidan av Israel, men inte ovanpå ruinerna av Israel. Både Ehud Olmert och Mahmoud Abbas tar nu modiga steg. För det förtjänar de beröm och uppmuntran.

Även staten Israel förtjänar kritik. När Israel bygger bosättningar, samhällen och städer på Västbanken, så är detta provokativt. Det ger intrycket av att man är ute efter att dominera området snarare än en tvåstatslösning. Bosättningspolitiken måste upphöra. Ariel Sharon övergav bosättningarna i Gaza och nu måste man tydligt deklarera att man är beredd att göra detsamma på Västbanken för att möjliggöra upprättandet av en palestinsk stat i fred med Israel.

Det är nu några veckor sedan ett av partierna lämnade den israeliska koalitionsregeringen. Snart kommer en konstitutionell granskning av den israeliska regeringens agerande före och under senaste Libanonkriget. Den granskningen kan komma att leda till nyval. En hård och frän debatt förs i Israel.

Fundera ett ögonblick om detta hade utspelat sig i något av Israels grannländer. Tänk om ministrar i Iran, Syrien eller Libyen hade avgått, kallat till presskonferens och sagt regimens politik. Det hade inte blivit nyval – utan nackskott..

Detta är det som imponerar mest med Israel – ett land på en landremsa, inte större än Småland, i sextio år varje dag utsatt för krig, terrorism och hotet om att utplånas i krig, – men landet tillåter fri debatt, fria val, premiärministrar tillsätts och avsätts av folket. Demokratin fungerar i Israel. Det är mer än man kan säga om någon av de stater som omger Israel.

- * -

Det var en undersökning om elevernas bristande historiekunskaper om Förintelsen som utlöste grundandet av Forum för levande historia. Jag vill ge ett erkännande till förre statsministern Göran Persson för både detta beslut och för hans engagemang.

Samtidigt måste ju frågan ställas: Varför har inte världens mest påkostade skola givit eleverna sådana elementära kunskaper?

Tyvärr finns det inget område där förflackningen av den svenska skolans bildningsuppdrag blir så uppenbart som när det gäller behandlingen av ämnet historia i skolan. Ämnet har nedvärderats gång på gång under fem årtionden i svensk skolpolitik. Tiden för historieämnet i grundskolan har minskat med 50 % sedan 50-talet.

Historia borde vara ett av skolans främsta bildningsämnen. Historia ska bli ett obligatoriskt ämne för alla elever i det nya gymnasiet. Historieämnet på grundskolan ska stramas upp och garanteras en egen undervisningstid.

Kunskaper om Förintelsen blir centrala i ämnet historia. Man kan aldrig förstå vår tid utan kunskap om Auschwitz. Nazismens folkmord är det mest systematiska brott mot mänskligheten som skådats.

I skoldebatten så finns det en del som anser att eleverna ska inte behöva lära sig så mycket kunskaper i skolan, utan att det är viktigare att eleverna lär sig att tycka, att snabbt uttrycka åsikter. De ser detta som ett sätt att utbilda för demokrati. De brukar säga att ”svenska elever lär sig inte lika mycket som andra, men de blir bättre på kritiskt tänkande”.

Mina vänner, detta är nonsens. Den viktigaste insatsen skolan kan göra för demokratin är att ordentligt lära ungdomarna om 1900-talets historia. Om Förintelsen. Den som tror att skolans demokratiska uppdrag stärks av att rusta ned historieundervisningen och istället låta eleverna bestämma över lärarna har inte förstått den egentliga innebörden i demokrati.

- - -

Vad är då svaret på frågan om människan är god eller ond. Svaret är både och. Och att det beror på. Det beror på hur vi utbildar och uppfostrar de uppväxande

generationerna. Det beror på vilka värderingar som styr i världspolitiken och här hemma.

Det räcker inte att samlas till sammankomster som denna och enas om "Aldrig mer!". Vi måste hela tiden vara vaksamma mot värderingar och irrläror som kan hota demokratin och friheten. Och även demokratier måste kunna försvara sig.

- -

I år är det 60 år sedan staten Israel grundades.

Vad hade hänt om staten Israel hade fått grundas 1938 istället för 1948. Hur många miljoner hade inte kunnat räddas undan gaskamrarna? De 60 år sedan Israel grundades har varit blandade av motgångar och framsteg. Den värsta katastrofen av dem alla – nämligen att Israel utplånades – har dock inte inträffat. Ett viktigt syfte med manifestationer av det här slaget är att det aldrig skall inträffa i framtiden heller.

Tack för er uppmärksamhet.